

1 Pierādīšanas pienākums

Nīderlandes procesuālās tiesības balstās uz principu "fakts jāpierāda tā apgalvotājam". Citiem vārdiem sakot — pusei, kura juridisku mērķu sasniegšanai atsaucas uz faktiem vai tiesībām, ir šo faktu vai tiesību pierādīšanas pienākums. Tomēr dažos gadījumos saskaņā ar īpašiem tiesību aktos paredzētiem noteikumiem vai saprātīguma un taisnības principu pierādīšanas pienākums var atšķirties.

1.1 Kādi ir pierādīšanas pienākuma noteikumi?

Civilprocesa kodeksa (*Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*) 149.–207. panta noteikumus par pierādījumiem piemēro procesos, kurus sāk ar pavēsti, un procesos, kurus sāk ar prasības pieteikumu, izņemot, ja lietas būtība liedz šādi rīkoties. Pagaidu noregulējuma procesā tie nav obligāti, tāpat parastos noteikumus par pierādījumiem automātiski nepiemēro šķīrējtiesas procesā. Tomēr šķīrējtiesas procesā puses var vienoties par šo noteikumu piemērošanu.

1.2 Vai pastāv noteikumi, kas atbrīvo noteiktus faktus no pierādīšanas pienākuma? Kādos gadījumos? Vai ir iespējams iesniegt pierādījumus, lai pierādītu, ka kāds juridisks pieņēmums, nav pareizs?

Faktus, kurus apgalvojuši viena no pusēm un kurus nav (pietiekami) atspēkojuši pretējā puse, tiesa uzskata par pierādītiem. Tomēr pastāv izņēmums — situācijas, kad to pieņemšana radītu tiesiskas sekas, kas pusēm nav pieejamas. Šādā gadījumā tiesa var pieprasīt pierādījumu iesniegšanu.

Pierādījumi nav nepieciešami attiecībā uz faktiem vai apstākļiem, kas uzskatāmi par vispārzināmiem, vai vispārzināmām likumsakarībām. Tos tiesa var izmantot neatkarīgi no tā, vai puses uz tiem atsaukušās. "Fakti un apstākļi, kas uzskatāmi par vispārzināmiem" ir fakti vai apstākļi, ko ikviena persona parasti zina vai varētu zināt. "Vispārzināmas likumsakarības" ir ikvienam zināmas cēloņsakarības. Tāpat nav nepieciešams pierādīt faktus, kurus tiesa pati uzzina procesa laikā — tā dēvētos tiesvedības faktus.

Dažkārt tiesību aktos ir paredzēta prezumpcija. Noteikti fakti vai apstākļi tiek uzskatīti par tik varbūtējiem, ka pusei, kura uz tiem atsaucas, par tiem nav jāiesniedz (papildu) pierādījumi. Tiesa var arī izmantot vispārējo pieredzi, lai konstatētu prezumpciju, pamatojoties uz noteiktiem faktiem, kas tai tiek apgalvoti. Šādā gadījumā pretējai pusei ir iespēja atspēkot prezumpciju. Tāpat piemēro vairākus īpašus gadījumus. Piemēram, saskaņā ar ceļu satiksmes noteikumiem transportlīdzekļa vadītājam, kurš notriecis riteņbraucēju vai gājēju, ir jāatbildina nodarītais kaitējums, izņemot, ja tiek pierādīts, ka negadījumu izraisījusi nepārvarama vara. Cits piemērs ir gadījums, kad darbinieks pieprasa atlīdzināt nodarīto kaitējumu, ja tiek konstatēts, ka trauma gūta darba veikšanas laikā. Šādā gadījumā darba devējam ir pienākums atlīdzināt darbiniekam par nodarīto kaitējumu, ja netiek iesniegti pierādījumi, ka nepieciešamā rūpība ievērota bez trūkumiem vai ka darbinieks bijis vainojams apzinātā rīcībā vai tīšā neuzmanībā.

1.3 Kādā apmērā tiesai ir jābūt pārliecinātai par kādu faktu, lai tā varētu pamatot savu spriedumu ar šo faktu?

Tiesa var brīvi izvērtēt tai iesniegtos pierādījumus, izņemot, ja tiesību aktos paredzēts citādi. Minētais izņēmums attiecas uz noteikumiem par pierādījumu neatspēkojamību. Neatspēkojamu pierādījumu gadījumā tiesai ir pienākums noteiktus pierādīšanas līdzekļus atzīt par patiesiem vai vismaz atzīt to nozīmīgumu. Tomēr arī šajā gadījumā pastāv atspēkošanas iespēja.

Tiesa savu lēmumu var pamatot vienīgi ar faktiem, kas pienācīgi atbilst noteikumiem par pierādījumiem.

2 Pierādījumu iegūšana

2.1 Vai pierādījumi vienmēr jāiesniedz kādai no lietas pusēm, vai arī atsevišķos gadījumos tiesnesis var iegūt pierādījumus pēc savas iniciatīvas?

Noteiktos gadījumos (grāmatvedības dokumentu pārbaude, liecinieku liecības) pēc vienas puses pieprasījuma tiesa nosaka otrai pusei pienākumu iesniegt pierādījumus. Tiesa to var darīt arī *ex officio*, proti, pēc savas iniciatīvas.

Tāpat tiesa pēc vienas puses pieprasījuma vai pēc savas iniciatīvas var uzdot ekspertam sagatavot ziņojumu vai telpu apmeklējumu klātienē vai to pārbaudi. Tiesa ieceļ ekspertu, tas sniedz ziņojumu tiesai, un tiesa apmeklē telpas. Pusēm ir pienākums līdzdarboties eksperta ziņojuma sagatavošanā.

Pusēm ir tiesības paust savu viedokli un iesniegt lūgumus gan eksperta ziņojuma, gan telpu apmeklējuma klātienē gadījumā.

2.2 Ja kādas puses lūgums pieņemt pierādījumu tiek apmierināts, kas noteik tālāk?

Pusei, kurai tiesa atļāvuši iesniegt pierādījumus vai kurai ir pierādīšanas pienākums, ir jāiesniedz pierādījumi par apgalvotajiem faktiem un/vai apstākļiem. Pretējā puse vienmēr var iesniegt pierādījumus, kas apliecina pretējo, izņemot, ja likums to aizliedz.

2.3 Kādos gadījumos tiesa var noraidīt puses lūgumu pieņemt pierādījumu?

Tiesa atsakās pieņemt pierādījumus, ja šie pierādījumi nav būtiski lietā, tie nav pietiekami noteikti (nekonkrēti), tie iesniegti novēloti (nokavēti) vai ir acīmredzami nenozīmīgi. Iesniegtos pierādījumus nevar ņemt vērā, pamatojoties uz to paredzamo rezultātu.

2.4 Kādi ir dažādie pierādījumu veidi?

Nīderlandē piemēro noteikumus par pierādījumu brīvību, proti, pierādījumus principā var iesniegt jebkādā pienācīgā formā, ja likumā nav paredzēts citādi. Likums paredz dažādus pierādīšanas līdzekļus (saraksts nav izsmeljošs):

notariāli akti un spriedumi;

grāmatvedības dokumentu, reģistru un dokumentu pārbaude;

liecinieku liecības;

formāli vai mutiski ekspertu ziņojumi un

telpu klātienē pārbaudes un apmeklējumi.

2.5 Kādas ir metodes, lai iegūtu pierādījumus no lieciniekiem, un vai tās atšķiras no metodēm, kādas izmanto, lai iegūtu pierādījumus no lieciniekiem, kas ir eksperti? Kādi ir noteikumi attiecībā uz rakstveida pierādījumu un eksperta atzinuma/viedokļa iesniegšanu?

Liecinieku sniegtiem pierādījumiem jābūt atļautiem likumā, un tos sniedz pēc vienas puses pieprasījuma vai nosaka kādai no pusēm pēc tiesas iniciatīvas. Puses arī var iesniegt pierādījumus kā liecinieki (sk. 3. punktu). Lieciniekus pierādījumu sniegšanai uzaicina puses.

Liecinieki pierādījumus sniedz kā liecību. Tos pieņem tiesas sēdē kā mutisku liecību. Liecinieku liecības pieņem kā pierādījumus tikai tad, ja tās ir saistītas ar faktiem, kas lieciniekam ir personīgi zināmi. Pusei, kura lūdz atļauju iesniegt liecinieku pierādījumus, ļauj to darīt, ja par pierādāmajiem faktiem pastāv strīds un pierādījumi var palīdzēt atrisināt lietu.

Pēc puses pieprasījuma vai pēc tiesas iniciatīvas eksperti var sniegt rakstiskus vai mutiskus ziņojumus (Civilprocesa kodeksa 194. pants). Ja ziņojums ir rakstisks, tiesa nosaka tā sniegšanas termiņu. Mutiska ziņojuma gadījumā eksperts iesniedz pierādījumus noteiktajā tiesas sēdes dienā.

2.6 Vai kādas noteiktas pierādīšanas metodes ir nozīmīgākas par citām?

Izšķir neatspēkojamus un atspēkojamus pierādījumus. Neatspēkojamu pierādījumu gadījumā tiesai ir pienākums pieņemt, ka pierādījumu saturs ir patiess, vai atzīt šī pierādīšanas līdzekļa spēku saskaņā ar likumā noteikto. Pretpierādījumus var iesniegt arī neatspēkojamu pierādījumu gadījumā, izņemot, ja likums to aizliedz. Neatspēkojamu pierādījumu piemēri ir autentiski dokumenti un tiesu spriedumi krimināllietās. Tiesa var brīvi noteikt, cik nozīmīgi kā pierādījumi ir atspēkojami pierādījumi.

2.7 Vai noteiktu faktu pierādīšanai ir obligāti jāizmanto noteikta veida pierādīšanas metodes?

Noteiktos apstākļos dokuments ir ideāls pierādījums. Noteiktos apstākļos dokuments ir pamats, kas rada konkrētas tiesības. Tā var būt, piemēram, laulības līguma vai testamenta gadījumā. Pierādījumus par notāra sagatavota laulības līguma vai testamenta esību sniedz, iesniedzot notariālu aktu. Kodicils (testamenta papildinājums) arī var kalpot par pierādījumu. Kodicils ir ar roku rakstīts, datēts un parakstīts dokuments, kurā izteikta testatora griba. Šī griba cita starpā var attiekties uz apģērba, personīgo mantu, dārglietu, konkrētu mājsaimniecības priekšmetu un konkrētu grāmatu novēlēšanu (Civilkodeksa (*Burgerlijk Wetboek*) 97. pants). Kodicilu nav nepieciešams apstiprināt ar notariālu aktu.

2.8 Vai lieciniekam saskaņā ar likumu ir pienākums sniegt liecību?

Pamatprincips — ikvienam, kurš saskaņā ar likumu tiek aicināts sniegt liecību, ir pienākums to darīt. Pienākums paredz ierašanos uz tiesas sēdi un godīgi sniegt nepieciešamos paziņojumus.

2.9 Kādos gadījumos liecinieks var atteikties sniegt liecību?

Noteiktos apstākļos personu var atbrīvot no pienākuma liecināt.

Pirmkārt, izņēmums no pienākuma liecināt attiecas uz pušu tuviem ģimenes locekļiem. To vidū ir pušu (bijušie) laulātie vai (bijušie) reģistrētie partneri, pušu asinsradnieki vai laulāto radnieki, vai šo personu laulātie vai reģistrētie partneri un radnieki līdz otrajai pakāpei ieskaitot — vecāki, bērni, vecvecāki, mazbērni, brāļi un māsas.

Liecinieki var arī atsaukties uz atbrīvojumu, atbildot uz konkrētiem jautājumiem, ja atbilde pakļautu kriminālvajāšanas riskam liecinieku vai tā augšupējo vai lejupējo asinsradnieku vai laulātā radnieku, vai otrās vai trešās pakāpes sānlīnijas radnieku, vai šīs personas (bijušo) laulāto vai (bijušo) reģistrēto partneri (Civilprocesa kodeksa 165. panta 3. punkts).

Pastāv arī funkcionālais atbrīvojums. To var izmantot personas, kurām saskaņā ar privilēģētām attiecībām profesijas, nodarbošanās vai cita statusa dēļ (piemēram, garīdznieki, ārsti, advokāti, notāri) ir pienākums neizpaust profesionālos noslēpumus.

2.10 Vai pret personu, kura atsakās liecināt, var piemērot sankcijas vai likt sniegt liecību piespiedu kārtā?

Ja ar ierakstītu vēstuli liecinieks ir uzaicināts ierasties, bet neierodas tiesas sēdē, tiesa pēc attiecīgās personas pieprasījuma var noteikt datumu, uz kuru liecinieks tiek uzaicināts ar rīkojumu (izsniedz tiesu izpildītājs). Ja liecinieks arī tad neierodas, tiesa var izdot rīkojumu, ka viņu tiesā jānogādā policijai. Ja liecinieks ierodas tiesā un atsakās sniegt liecību, attiecīgā puse var lūgt tiesu aizturēt liecinieku par necieņas izrādīšanu tiesai. Pusei, kura izteikusi lūgumu, jāsedz aizturēšanas izmaksas. Tiesa izdod aizturēšanas rīkojumu tikai tad, ja tā uzskata, ka tas attaisnojams ar mērķi noskaidrot patiesību.

2.11 Vai ir personas, no kurām nedrīkst iegūt liecības?

Faktiski ikvienai personai ir pienākums sniegt liecību, izņemot personas, kurām ir tiesības uz atbrīvojumu (sk. atbildi uz 2.9. jautājumu).

2.12 Kāda ir tiesneša un pušu loma, uzklusot liecinieku? Kādos apstākļos liecinieku var uzklusot videokonferencē vai ar citu tehnisku līdzekļu palīdzību?

Lieciniekus uzklusa un iztaujā tiesa. Tiesa uzklusa katru liecinieku bez pārejo uz konkrēto sēdi uzaicināto liecinieku klātbūtnes, kuri vēl nav liecinājuši, izņemot, ja liecību sniedz pati puse. Arī puses un to juristi var uzdot jautājumus lieciniekiem. Tiesa pēc savas iniciatīvas vai pēc vienas puses pieprasījuma var konfrontēt lieciniekus vienu ar otru, kā arī ar pusēm. Pēc liecinieka liecības tiesa pusēm var uzdot jautājumus, kā arī puses var uzdot jautājumus viena otrai.

Nīderlandes noteikumi par pierādījumiem neparedz īpašus noteikumus par videokonferenču izmantošanu. Nīderlandes tiesībās šāda procedūra nav izslēgta, un videokonferences noorganizēšana nerada praktiskas grūtības. Šo jautājumu izlemj tiesa.

3 Pierādījuma izvērtēšana

3.1 Ja puse liecību ieguvusi nelikumīgi, vai tiesai ir kādi ierobežojumi sprieduma pieņemšanā?

Nelikumīgus pierādījumus var iedalīt nelikumīgi iegūtos pierādījumos un nelikumīgi izmantotos pierādījumos. Ja pierādījumi iegūti nelikumīgi, tas nenozīmē, ka to izmantošana vienmēr ir nelikumīga. Jautājumu, vai pierādījumi uzskatāmi par nelikumīgiem, vienmēr izšķir pēc tiesas ieskata.

3.2 Ja esmu viena no lietas pusēm, vai mans paziņojums tiks uzskatīts par liecību?

Puses var tikt uzklusītas kā puses lietā, bet šādā gadījumā to paziņojumus neuzskata par pierādījumu par labu pusei, kuru uzklusa kā liecinieku, izņemot, ja liecība kalpo citu nepilnīgu pierādījumu precizēšanai (Civilprocesa kodeksa 164. panta 2. punkts).

Lapa atjaunināta: 01/10/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.